

İKİ KUTUP ARASINDA YAŞAM:
1950'Lİ YILLAR TÜRK BASININDA TÜRK KADINI
LIFE BETWEEN TWO POLES:
TURKISH WOMEN IN THE 1950'S TURKISH PRESS

ÇAĞDAŞ LARA ÇELEBİ

Dr.

cagdaslara@hotmail.com

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-9756-3605

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute
TAED-61, Ocak-January 2018 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 21.11.2017
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 22.12.2017
Sayfa-*Pages* : 477-496
DOI- : <http://dx.doi.org/>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by iThenticate.

İKİ KUTUP ARASINDA YAŞAM:
1950'Lİ YILLAR TÜRK BASININDA TÜRK KADINI
LIFE BETWEEN TWO POLES:
TURKISH WOMEN IN THE 1950'S TURKISH PRESS

ÇAĞDAŞ LARA ÇELEBİ

Öz

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu yıllardan itibaren kadına önem vermiş ve uyguladığı modernleşme programları çerçevesinde kadının toplumdaki yerinin ön plana çıkarılmasına gayret göstermiştir. 1950'li yıllara gelindiğinde, daha önceki dönemlerden farklı olarak batılılaşma rol modelinde Avrupalı kadının yerini Amerikalı kadın almıştır. Artık Amerikan kadınlarının yaşam standartları temel alınıp, Türk kadınlarına yeni modeli örnek almaları tavsiye edilmeye başlanmıştır. Bu adaptasyon sürecinde, özellikle kadınlara yönelik tavsiyeleriyle, dönemin Türk basını önemli rol oynamıştır. Şüphesiz, model farklılaşmasının nedenlerinden biri uluslararası konjonktürdeki gelişmeler ile ilgilidir. Avrupa eski gücünü kaybetmiş, Amerika siyasi ve ekonomik olduğu kadar sosyo-kültürel alanlarda da etkin rol oynamaya başlamıştır. Fakat, Amerika'nın demokratik, Sovyetler Birliği'nin ise komünist bloğun başını çektiği iki kutuplu uluslararası ortamda, Türk kadınının toplumdaki yerinin belirlenmesinde bir tek uluslararası atmosferdeki değişimler mi rol oynamıştı? Bu soruyu cevaplandırmayı amaçlayan makale, dönemin dış olduğu kadar ilgili iç gelişmelerini de analiz edip 1950'ler Türkiye'sinde kadının toplumsal yerinin şekillendirilmesi sürecinde rol oynamış olası diğer etkenler belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Kadını, 1950'ler, Soğuk Savaş, Amerikan Kültürü, Burjuvazi.

Abstract

From the date of its foundation the Turkish Republic gave importance to women in the society and through the modernization programs she pursued, she had endeavored to underline the essentiality of female figure in the society. Unlike the previous periods in the 1950's, 'as being a symbol of Western modernity', the example of American female figure had replaced the European female role-model. From that time onwards, considering the life standards of the American women, the Turkish women were advised to adopt themselves to this new type of female model. During this adaptation process, especially through the advices that targeted women, the Turkish press played an essential role. Without a doubt, the ongoing developments in the international political atmosphere were among the reasons behind this particular differentiation. Whereas the European continent began to lose the power she had held for centuries, USA started to play an essential role not only in the World politics and economics, but also in the international socio-cultural life. However, in a bipolar international atmosphere in which, America was representing the democratic countries and U.S.S.R. was leading the communist bloc, can we consider the alterations in international relations as sole factors play a role for the determination of Turkish women' place in the society? The current article that aims to answer this question, analyzes both the foreign and domestic developments for the obtainment of possible factors, which had played a role in this social process.

Key Words: Turkish Women, 1950's, Cold War, American Culture, Bourgeoisie.

Giriş

II. Dünya Savaşı sonrası takip eden yıllarda Amerika'nın uluslararası ortamda lider pozisyonuna yükselmesi aslında sürpriz bir durum değildi. Daha savaş bitmeden Bretton Woods Konferansı'nın Amerika önderliğinde toplanması, Birleşmiş Milletler'in Amerika'da olması, bu durumun sinyallerini vermeye başlamıştı¹. İlerleyen yıllarda bir tarafta Sovyetler Birliği ve komünist blok, diğer tarafta Amerika ve demokratik değerleri savunan müttefikleri olmak üzere iki kutuplu yenedünya sisteminde ülkeler taraflarını belirleyip uygun politik ve ekonomik olduğu kadar sosyo-kültürel programları da uygulamaya yönelmişlerdi².

Aktif rol oynamadığı için, II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Türkiye'nin uluslararası platformda yalnız kalacağı sanılıyordu³. Ayrıca, 1945'te Rusya'nın Türkiye'den toprak talepleri gerginliğin daha da artmasına neden oldu. Truman Doktrini ardından Türkiye, komünizme set çekmeyi amaçlayan Amerika'dan Marshall Yardım'ını da alsa, Batılı ittifakla ilişkilerini geliştirip Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'ne en kısa sürede girmesi gerektiğini biliyordu⁴. Dönemin Türkiye'de kurulan hükümet politikaları, 'ulusal bağımsızlık ve kimliğin' öncelikli olduğu toplumlarda Amerikan müdahalesinin devlet egemenliğine bir çeşit saldırı olarak algılandığı tezini savunan Katzenstein ve

¹ Sina Akşın, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 276-77, 279. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu, Bretton Woods Konferansı sonrası kurulmuş iktisadi kurumlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Joan E. ve Hart Spero ve A. Jeffrey, *The Politics of International Relations*, Routledge, London, 1997, s. 10-12.

² "Act of Cold War", *Murray Pioneer*, 22 June 1950; "The Mounting Cold War", *Murray Pioneer*, 21 September 1950, s. 8, 10; "Turkish Military Strength Debated In U.S. Senate", *The Turkish Times*, 7 February 1952; "Nearest American Town To Soviet Russia Mainland", *The Turkish Times*, 27 February 1952; "Dam And Power Plant Construction Under Way With Joint Funds", *The Turkish Times*, 28 February 1952; "Tecnicians Leave For Study Of U.S. Agricultural Methods", *The Turkish Times*, 14 March 1952; "Greeks In Korea", *The Turkish Times*, 27 March 1952; "Cold War 1952 Version", *The Turkish Times*, 30 May 1952, s. 1; İlhan Tekeli, "II. Dünya Savaşı Sırasında Hazırlanan 'Savaş Sonrası Kalkınma Programları...', ODTÜ Gelişme Dergisi Özel Sayısı, 1979-Ankara 1980, s. 291; Dönemlendirme açısından, realist görüş Amerikan Devrimi (1776) öncesi dünya sistemini çok kutuplu olarak tanımlar. Devrim sonrası bu sistem Fransa ve Büyük Britanya arasında iki kutuplu hale gelmiştir ve 1815 Avrupa Uyumu ile devletlerarasında güç dengesi sağlanmıştır. Bunu takip eden süreçte Kırım Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı arası iki kutuplu dönem, 1947 sonrasında da devam etmiştir. Daha fazla bilgi için bkz: Ertan Efeğil ve Nezih Müsaoglu, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Sistemin Yapısına İlişkin Bir Model Çalışması", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 2, Sayı: 4, Ankara 2009, s. 634.

³ Mehmet Gönlübol, A. Haluk Ülman, A. Suat Bilge ve Duygu Sezer, "İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965 Yılları)", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996, s. 191.

⁴ Sina Akşın, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s. 241. Dönemin gazeteleri sıklıkla komünizm tehlikesini konu almaktadır. Dönemin Amerikan büyükelçisi tarafından konu üzerine bir makale yazılmıştır. Bkz: "Invite Turkey And Greece Into The Atlantic Pact Says Connally In Senate", *The Turkish Times*, 5 February 1952; "Truman's Strong Words Message To Congress Ask Extra 7,900 Million Dollars For Allies", *The Turkish Times*, 7 March 1952; "Turkey Can Face Red Threat", *The Turkish Times*, 21 March 1952; "Turkish Officers Join U.N. Committee", *The Turkish Times*, 16 April 1952; "The Answer Isn't In The Book", *The Turkish Times*, 3 May 1952; "John Foster Dulles Urges Ultimatum to the Soviet Bloc", *The Turkish Times*, 6 May 1952; "Secret Military Agreement Between U.S.S.R and China", *The Turkish Times*, 10 May 1952; "Why Turkey and Greece Should Be Included In the North Atlantic Treaty Organization", *The Turkish Times*, 17 May 1952; "Cold War 1952 Version", *The Turkish Times*, 30 May, 1952. Ayrıca bkz: *BİHA*, 13 Aralık 1952, s. 3; *BİHA*, 20 Aralık 1952, s. 3.

Keohane teorik modeli çerçevesinde değerlendirildiğinde, varsayımın doğru fakat izlenilen politikanın teorisinin öngörüsü dışına çıktığı görülür. Çünkü hiçbir hükümet zamanında ulusal kimlik ve bağımsızlık önemini yitirmemişse de, özellikle jeopolitik gereksinmelerinden dolayı NATO içerisinde Batı ittifakında - Amerika'nın yanında - yer almak politik parti gözetmeksizin bütün Türk hükümetlerinin milli meselesi haline gelmişti⁵. Buna rağmen, 1950'deki ilk iki başvurusunda NATO'ya kabul edilmeyen Türkiye, kabulünü hızlandırmak amacıyla 1950'de Kore Savaşı'na ⁶ askerini gönderdikten iki yıl sonra NATO'ya girmiştir⁷.

⁵ Tuba Ünlü Bilgiç, Türkiye'deki anti-Amerikan eğilimlerin kökeninin sanılanın aksine 1964'teki Kıbrıs Krizi ile değil, özellikle Marshall Planı ile başladığı fikrini savunur. Çünkü bazı kesimlerce Marshall Yardımı Dünyu-u Umumiye'ye benzetilmiş, bu durumun II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'sini Avrupa'nın tahıl ambarı konumuna sokacağı fikri öne çıkmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Tuba Ünlü Bilgiç, "The Roots of Anti-Americanism in Turkey 1945-1960", *Bilgi*, Sayı: 72, Kış 2015, s. 253-68; Çağdaş Üngör, "China and Turkish Public Opinion During the Cold War: The Case of Cultural Revolution (1966-1969)", *Turkey in the Cold War: Ideology and Culture*, (Derleyen: Cangül Örnek ve Çağdaş Üngör), Palgrave Macmillan, New York 2013, s. 3. Marshall Plan, anti-komünist bloğa ekonomik destek amacıyla düşünülmüştü. Bkz: Sydney Morning Herald, 11 April 1950, s. 2. Avustralya'da basılan Age Gazetesi, 1 Ocak 1952 tarihli nüshasında Türkiye'nin komünizm ile "ölüm kalm" mücadelesi verdiği manşetini atmış ve ülkede komünist aktivitelerde bulunanlar için ölüm cezası getirildiğinin altını çizmiştir. Yeni kanunun nedeni olarak, nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylüler arasında komünizmin sempati kazanma olasılığı gösterilmiştir. Ayrıca dönemin gazeteleri, yeni kanunun yürürlüğe girdiği 1952 senesine kadar Türkiye'deki komünizmin sadece öğrenci ve entelektüeller arasındaki bir hareket olduğunu farz edildiğini, bu hareketin köylü veya işçi sınıfı arasında tabanının olmadığını düşündüğünü belirtiyordu. Bkz: "Turkey Changes View on Reds: Death Penalty for Leaders", *Age*, 1 January 1952, s. 6; *Daily Examiner*, 5 January 1952, s. 5; *Sunday Times*, 17 April 1949: s. 5.

⁶ Türk basını sütunlarında Kore Savaşı'na oldukça fazla yer vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: "Korean Air Lift Brings in the Goods to Frontline Men Sweating it Out", *The Turkish Times*, 26 February 1952; "Little Gibraltar' An Interlude in the Twilight War in Korea", *The Turkish Times*, 27 February 1952; "Running An Orphans Home in Korea Has Its Many Problems", *The Turkish Times*, 10 March 1952; "Air Dog Fights Over Korea; Turkish Brigade in Action", *The Turkish Times*, 13 March 1952; "Heavy Air Battles Over Korea Front", *The Turkish Times*, 17 March 1952; "Soldiers Praised by Commander En Route Korea", *The Turkish Times*, 20 March 1952; "Turkish Troops Train For Korea", *The Turkish Times*, 3 May 1952; "Why Turkey and Greece Should Be Included In the North Atlantic Treaty Organization", *The Turkish Times*, 17 May 1952; *The Turkish Times*, 23 May 1952.

⁷ Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, s. 250. Türkiye'nin NATO'ya girme süreci için ayrıca bkz: Gönlübol ve diğerleri, *Türk Dış Politikası*, s. 223-36; İbrahim Bozkurt, *Türk Kamuoyunda Amerikan İmgesi (1945-1980)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir 2008, s. 114-26, 129-30; Sevinç Tekindor von Zür Mühlen, "Korean War in the Turkish Press", *Turkish Studies*, Cilt: 13, Sayı: 3, September, Ankara 2012, s. 523. Türkiye gibi Yunanistan'da Kore'ye asker göndermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: "Greeks In Korea", *The Turkish Times*, 27 March 1952. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya kabulü için bkz: "Senate OK's Turkey For Nato Entry", *The Turkish Times*, 9 February 1952; "Turkey's Grand National Assembly Approves Entry Into North Atlantic Pact Organization", *The Turkish Times*, 19 February 1952; "Turkey, Greece Envoys Present Nato Credentials", *The Turkish Times*, 20 February 1952; "Turkey And Greece Work More Closely As NATO Partners", *The Turkish Times*, 21 February 1952; *The Turkish Times*, 22 February 1952; *The Turkish Times*, 25 February 1952; "Turkey, Greece And the Nato", *The Turkish Times*, 19 May 1952.

EXCLUSIVE TURKISH HOSPITAL IN KOREA

TURKISH NURSES, THE ONLY SHORTAGE

FROM COMBINED SOURCES

WITH TWENTY FIFTH DIVISION IN KOREA, May 9 — The Turkish Armed Forces Command in Korea is proud to be the possessor of a new hospital with up to date equipment. The new hospital was built in 2 weeks by elements of the 65th Engineer Battalion. The task slightly different from the building of an ordinary hospital, as certain Moslem religious specifications had to be taken into consideration.

Resim 1: Kore Savaşı sırasında buradaki Türk varlığı sadece askeri değildi. Kore'ye medikal anlamda da yardım sağlanıyordu (The Turkish Times, 10 May 1952)⁸.

Turkey And Greece Add Strength To Nato

LONDON, Feb. 24 (O. P. S.) — The much-welcome addition of Turkey and Greece to the North Atlantic Defence Pact means that geographically the defence line of the Organization now stretches from the Arctic Ocean to the borders of Southern Russia. It means too, that some 750,000 troops are available to the NATO armies throughout Western Europe as a result.

A Greek spokesman pointed out this week, for example, that his country could put 10 divisions into the field right away — not next year but tomorrow, if necessary.

The troops of both of these countries are of high calibre. The many tributes to the hard-fighting qualities of the Turkish contingent in Korea are eloquent testimony to the capabilities of the officers and men of this country. They are fiercely anti-Communist and their stoicism and endurance in times of adversity are widely recognised by friend and foe.

Resim 2: Türkiye'nin NATO'ya ilk başvuruları kabul edilmese de, Türkiye ve Yunanistan'ın organizasyona katılımıyla NATO'nun sınırlarının genişlediği ve güçlendiği vurgulanıyor⁹.

⁸ "Exclusive Turkish Hospital in Korea: Turkish Nurses the Only Shortage", *The Turkish Times*, 10 May 1952.

⁹ "Turkey and Greece Add Strength to Nato", *The Turkish Times*, 25 February 1952.

Kutupların Belirlenmesi

Aynı kutupta bulunan bütün ülkelerin yaptığı gibi Türkiye de sadece politik ve ekonomik alanlarda değil sosyo-kültürel alanlarda da Amerika'ya yaklaşmış, onu örnek model almaya başlamış ve bulunduğu kutbun değerlerini halkına benimsetmeye çalışmıştır. Değerler birliği toplumları birbirine bağlaması açısından önemlidir. Ayrıca, toplumdaki bireylere kimlik kaynağı olup onlara grup hissi sağlayan “*kültür*” olgusu, aynı zamanda sosyal değişimlere de yol açmaktadır¹⁰. Olaylara bu perspektiften baktığımızda, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemin Amerika ve Sovyetler Birliği'nin başı çektikleri iki kutup arasında ortaya çıkan “*Kültürel Soğuk Savaşta*” iki farklı dünya görüşünün çatışmasına şahit olduğu görülür¹¹.

Amerikan öncülüğündeki Batı bloğu ülkeleri, sadece kendi çabalarıyla değil bazen Amerika'nın açık desteği ve kılavuzluğunda Amerikan kültürünü ve yaşam tarzını örnek alıp kendi halklarını bu yönde şekillendirmeye çalıştılar. Örneğin, “*Kültürel Soğuk Savaş*” kapsamında İngiltere gibi bazı Avrupa ülkelerinde doğrudan CIA tarafından yürütülen sosyo-kültürel programlar uygulanmıştır¹². Amerika'nın devletlerarası bağlarını sağlamlaştırma yöntemlerinden birisi de, Türkiye ve Yunanistan'da olduğu gibi (Marshall Yardımı) çeşitli yardım programlarıydı¹³. Benzeri bir yaklaşımı Sovyetler Birliği kendisinin başı çektiği Doğu bloğu ülkelerine gösteriyordu. Diğer bir deyişle, toplumlar benzeri ideolojik temeller üzerine oturtulmaya çalışılıyordu.

İdeoloji, “*bireylerin kendi gerçek varoluş durumlarına olan farazi ilişkisi*”¹⁴ olarak düşünüldüğünde, toplumsal gücü elinde tutanların, bireyler arasında sadece “*olanı*” değil, “*olması tasarlanan ilişkiyi*” de şekillendirmeye çalıştığı anlaşılır. Dünya

¹⁰ Nick Stevenson, *Understanding Media Cultures: Social Theory and Mass Communication*, Sage Publications, London 1995, s. 47.

¹¹ Örnek ve Üngör, *Turkey's Cold War*, s. 2.

¹² 1947 yılında CIA aynı alan *Foreign Nationalities Branch of the Strategic Services*, uzun yıllar Avrupa üzerine analiz yapmış, ayrıca Avusturya ve Almanya gibi ülkelerden sürgün edilen kişilerden bu konuda destek almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Alexander Stephen, “A Special German Case of Cultural Americanization”, *The Americanization of Europe: Culture, Diplomacy and Anti-Americanism after 1945*, (Derleyen: Alexander Stephen), Berghahn Books, New York 2008, s. 71- 77. Türkiye ve Yunanistan'ı Sovyet tehdidinden korumayı amaçlayan Truman Doktrini ve Marshall Planı ile ilgili olarak bkz: Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, s. 240; Mehmet Gönlübol ve diğerleri, *Türk Dış Politikası*, s. 211-16, 219-22. Marshall Planı için ayrıca bkz: “Cold War Must Be Won”, *Examiner* 6 May 1950, s. 1; “Intensive Rural Policy”, *The Turkish Times* 7 March 1952.

¹³ “Agricultural Boom Brings Prosperity To The Whole Country”, *The Turkish Times* 13 March 1952; “Modern Farming Methods”, *The Turkish Times* 19 April 1952; “Modern Farming Methods”, *The Turkish Times* 28 April 1952; Alexander Stephen, “Cold War Alliances and the Emergence of Transatlantic Competition: An Introduction”, *The Americanization of Europe: Culture, Diplomacy and Anti-Americanism after 1945*, (Derleyen: Alexander Stephen), Berghahn Books, New York 2008, s. 27. Dag Blanck, “*Amerikan kültür diplomasisinin*” aslında Marshall Yardımı'ndan çok önce, II. Dünya Savaşı sırasında 1942'de - verilen savaş mesajlarını kontrol amacıyla kurulan - *Office of War Information* kurumunun faaliyetleriyle başladığını vurgular. İsveç televizyonlarında Amerikan kültürünün II. Dünya Savaşı sonrası etkin rol oynaması üzerine tartışma için bkz.; Dag Blanck, “*Cultural Imperialism*”, *Television, Education, and the Vietnam War: Sweden and the United States During the Postwar Era, The Americanization of Europe: Culture, Diplomacy and Anti-Americanism after 1945*, (Derleyen: Alexander Stephen), Berghahn Books, New York 2008, s. 93-108.

¹⁴ Judith Leah Cross, “Icons as Ideology: A Media Construction”, *Mediating Ideology in Text and Image Ten Critical Studies*, (Derleyen: Inger Lassen, Jeanne Strunck ve Torben Vestergaard), John Benjamin Publishing Company, Philadelphia 2006, s. 184-185.

tarihi boyunca toplumlara yön verme süreçleri, sadece toplumların gereksinimleri doğrultusunda farklı sosyal sınıflardan gelen bireylere farklı roller vererek onların faaliyet alanlarının sınırlarını belirlemekle değil, aynı zamanda cinsiyete dayalı kadın-erkek toplumsal sorumluluklarının da altını çizerek gerçekleştirilmiştir. Çünkü Michel Foucault'nun haklı olarak belirttiği üzere, sosyal ve politik ihtiyaçların meşrulaştırılmaya çalışıldığı durumlarda, cinsel kimlikler tekrar tanımlanır ve bu “*tanımlama*” süreç içerisinde bir nevi araç rolü üstlenir¹⁵.

Kutup İdeolojilerinde Kadının Toplumdaki Yeri

Bu doğrultuda, 1950’li yıllarda sosyal politikalar kapsamında düşünülen kadınların toplumdaki yeri meselesi, toplumun kadınlar aracılığıyla şekillendirilmesi düşünülecek ön plana çıkarıldı. Beklenildiği gibi, kadın politikalarında ideolojileri farklı olan karşıt iki kutuptaki devletler değişik uygulamalara yer vermişti. Örneğin, o dönem her ikisi de komünist bloğun bir parçası olan Çin Halk Cumhuriyeti ve Doğu Almanya’da kadın çalışmaları aynı ideoloji kapsamında benzeri yönde gelişmiştir. Genç bir devlet olan Çin, “*kadınları özgürleştirme*” söyleminde Leninizm ve Sovyetler Birliği deneyimini örnek almış¹⁶, ülkenin kalkınması için tarım politikalarına büyük yer verip bu doğrultuda kadınlara ve erkeklere eşit haklar sağlanmasını ilke olarak kabul etmiştir. Endüstriyel iş gücünü geliştirmeye çalışan Doğu Almanya da benzeri bir yaklaşımla, Doğu Alman “*kadın-erkek eşitliği*” politikasının önemini vurgulamıştır.

Doğu bloğu ülkelerinde olduğu kadar, Amerika liderliğindeki Batı bloğu ülkeleri de ideolojik açıdan kendi sosyo-politik revizyonlarını hayata geçirebilmek için, Benedict Anderson’ın deyiimiyle kendi “*hayali cemaatlerini*” yaratma sürecindeydiler¹⁷. Ve yine aynı Doğu bloğunda olduğu gibi, değinilen süreçte Batı bloğu toplumları ve kimlikleri sadece “*farazi*” olmakla kalmayıp, aynı zamanda bir nevi “*cinsiyetlendirilmiştir*”. Fakat aralarında büyük bir görüş fark vardı çünkü Doğu bloğunda silikleştirilmeye çalışılan cinsiyetler, Batı bloğundaki toplumlarda eskiye oranla daha fazla vurgulanmaya başlanmıştır. İki bloğun kadın politikaları arasında en belirgin farklardan birisi, komünist bloktaki “*kadın-erkek hak eşitliği*” fikrinin yerini, Batı bloğunda kadınlar “*erkeklerin tamamlayıcısıdır*” görüşünün almasıdır. Öyle ki, Batı Almanya’da savaş sonrası “*de*

¹⁵ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge: And the Discourse on Language*, Pantheon Books, New York 1972, s. 229. Jürgen Habermas, toplumsal ilişkilerin şekillendirilip meşrulaştırılması aşamasının, iletişimsel eylemle biçimlenen iktidarın ideolojik unsurlarını içerdiğini belirtir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ahmet Çiğdem, *Akıl ve Toplumun Özgürleşimi: Jürgen Habermas ve Eleştirel Epistemoloji Üzerine Bir Çalışma*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s. 105.

¹⁶ Gao Xiaoxian, “The Silver Flower Contest: Rural Women in 1950’s China and the Gender Division of Labour”, *Gender & History*, Cilt: 18, Sayı: 3, November 2006, s. 598. 9 Temmuz 1938’e ait bir haber, Çinli kadınların bütün zıynet eşyalarını devletin ‘iane komisyonuna’ teslim ettiklerini belirtmektedir. Bkz: “Çin Sona Kadar Dayanacak: Bütün Çin Kadınları Altın Yüzüklerini İane Olarak Veriyorlar”, *Yeni Asır*, 9 Temmuz 1938, s. 3.

¹⁷ Robert G. Moeller, “The ‘Remasculinization of Germany in the 1950s: Introduction”, *Signs*, Cilt: 24, Sayı: 1, Autumn, 1998, s. 101-103; D. A. J. MacPherson, *Women and the Irish Nation Gender, Culture and Irish Identity, 1890-1914*, Palgrave, New York 2012, s. 18.

facto” olarak “eşit” hale gelen toplumdaki kadın-erkek statüsü, tekrar erkekler lehine çevrilmeye çalışılmıştır¹⁸.

Resim 3-4: *The Turkish Times* gazetesinin kadınları konu alan makalelerinde sıklıkla kadınların feminen davranmaları, erkekleri taklit etmemeleri ve eşlerine yardımcı olmaları öğütlenmektedir¹⁹.

Basının Araç Olarak Kullanılması, The Turkish Times Gazetesi

İki bloğun yaklaşımları birbirlerinden tamamen farklı da olsa benzeri bir şekilde, iki blokta da “kadının toplumsal imajının” tanımlanıp örneklendirilmesinde basın büyük rol oynamıştır²⁰. Batı bloğunda, ülkelerin kendi basın-yayın organları dışında Amerikan medyası da etkin rol oynamıştır. Araştırmaya konu olan dönemde adeta, Amerika’nın dünyanın farklı bölgelerindeki etki alanlarını medyayı kullanarak kurmaya çalıştığı görülür. Bu nedenle haklı olarak Edward W. Said, “Amerikan yüzyılı Avrupa yüzyulundan” ayıran unsurların başında “medyanın” geldiğini vurgular. Çünkü Amerika, gittiği yerlerdeki etki alanını kendi fiziksel varlığıyla doğrudan etkin kılmaya çalışan Avrupa’dan farklı bir yöntem uygulamıştır²¹.

¹⁸ Bunun önemli nedenlerinden birisi de, Batı Almanya’nın II. Dünya Savaşı’ndan yenik çıkmasıdır. Savaş sonucunda toplumdaki itibarı zedelenen Batı Alman erkeklerinin tekrar Alman kadın ve çocuklarının, Alman ailesinin ‘koruyucusu’ olduğu kanıtlanmalıydı. Bu nedenle, savaş sonrası Batı Alman Anayasası, Weimar Anayasası’ndaki “vasıflı eşitlik” kavramından farklı olarak, kadınlara politikaya erkeklerle eşit şartlarda tam katılım hakkı sağlamış olsa da, kadınların eşitliği “farkta eşitlik” olarak kabul edilmiştir. Diğer bir deyişle, yeni anayasaya göre Alman kadınları eş ve anne olarak kendilerini “*fihrer*” veya “*volk*”a değil, ailelerine adamalıydılar. Ayrıntılı bilgi için bkz: Robert G. Moeller, Remasculinization of Germany, s. 101-103. Aynı dönemde İngiltere örneği için bkz: Claire Langhamer, “Feelings, Women and Work in the Long 1950s”, *Women’s History Review*, Sayı: 26/1 February 2016, s. 78-81.

¹⁹ “Remain Feminine! Don’t Imitate Males”, *The Turkish Times*, 29 May 1952; “Today’s Marriage Puts Demand on Wife’s Role as Helpmate”, *The Turkish Times*, 7 February 1952.

²⁰ Alexander Stephen, *German Case of Cultural Americanization*, s. 71. Soğuk Savaş Dönemi öncesinde de basının, belli ideolojileri toplumlara benimsetmek amacıyla kullanıldığını görüyoruz. Örneğin, Türkiye’de yayınlanan 1943 yılına ait *Holivut Dünyası* dergilerinde sadece Hollywood yıldızlarından haberler verilmemekte, onların veya eşlerinin askeri görevlerinden de bahsedilmektedir. Yani, savaşta Amerika’nın yeri vurgulanmaktaydı, Bkz: “Asker Olan Yıldızlar”, *Holivut Dünyası*, Forma 6, 1943, s. 93-94; “Asker Olan Artistler”, *Holivut Dünyası*, Forma 7, 1943, s. 102-106; “Bir Denizaltı Harbi”, *Holivut Dünyası*, Forma 9, 1943, s. 130-132, 144; *Holivut Dünyası*, Forma 10, 1943, s. 147-151; “Betty Grable’in Sevgilisi?”; “Dünya Ev Eşyası Müzesi”, *Holivut Dünyası*, Forma 12, 1943, s. 189; *Holivut Dünyası*, Forma 14, 1943, s. 215; *Holivut Dünyası*, Forma 16, 1943, s. 251-256; *Holivut Dünyası*, Forma 19, 1943, s. 295; Detaylarıyla bahsedilen Japon-Amerikan savaş filmi için bkz: “Bir Denizaltı Harbi”, *Holivut Dünyası*, Forma 9, 1943, s. 130-132.

²¹ Anthony Smith 20. Yüzyılın elektronik gelişmelerinin emperyalizmin kendisinden bile daha fazla tehlike yaratacağının altını çizer, bkz: Edward W. Said, *The Culture and Imperialism*, Vintage Books, New York 1994, s. 291-92.

Resim 5-6: 1940'lı yıllarda Avrupa giyim tarzını benimsemiş Türk bir ev hanımı, Memnune Purut. İkinci fotoğrafta Memnune Purut eşiyle birlikte²².

Resim 7-8: Cumhuriyetin ilk yıllarından Avrupa giyim tarzını benimsemiş Türk kadınları. (1920'lere ait ilk resimde sırasıyla soldan sağa, Fransızca öğretmeni Samime Benez ve Amerikan Kız Lisesi öğrencisi Bedia Hansoy. 1930'lara ait ikinci fotoğraf da Bedia Hansoy'a aittir).

Diğer ülkelerde olduğu gibi Batı bloğuna katılan Türkiye'de de basın yönlendirici rol oynamıştır. Aslında Soğuk Savaş öncesi dönemde de Türk basını Avrupalı kadın imgesine yer vererek toplumsal rol oynamıştır. Fakat 1950'li yıllara ulaşıldığında Türk basını, Avrupalı kadın imajını ön plana çıkaran erken Cumhuriyet döneminin aksine,

²² 5-9 numaralı resimler Sevim Purut'un izni ile kullanılmıştır.

Amerikalı kadını rol-model olarak tanımlamaya başlamıştır²³. Örneklemedeki değişimin olası nedenleri hakkında 1952 yıllarına ait, *The Turkish Times* gazetesini analiz etmek konuyu aydınlatacaktır. Türkiye’de İngilizce basılan bu gazete hem bayanlara yönelik makaleler içermesi hem de yazarlarının çoğunun Amerikalı olması açısından dönemin genel sosyolojik eğilimini yansıtmaktadır. Amerikan kadını modelinin nasıl bir çerçeve içerisinde halka sunulduğunu analiz etmek, bu sosyal politikanın uygulanması arkasındaki olası nedenler hakkında ipucu verecektir. Ayrıca, incelenen gazetelerin 1952 senesine ait olması, Amerika’nın “*Uncle Sam*”²⁴ imajının en parlak yıllarından biri olması açısından önemlidir²⁵.

Bu amaçla *The Turkish Times*’ın kadınlara yönelik makalelerine bakıldığında ilk dikkat çeken noktalardan birisi, yazıların sadece Amerikan yaşam tarzını örnek göstermekle kalmayıp, özellikle New York ve Manhattan standartlarını yansıtmasıdır. Diğer bir deyişle, genellikle Amerikan kültürünün en gösterişli temsilcilerinden biri olan New York ölçütü alınıp, en “*üst seviye*” Amerikan kültür unsurları aşılarmaya çalışılmıştır²⁶. Bu doğrultuda, belli imkân ve olanaklara sahip kadınların yapabileceği yemekler, hobiler, alışkanlıklar ve giyim tarzından bahsedilmektedir. Örneğin makalelerde “*parti kıyafeti*” seçmek veya değişiklik olsun diye “*film partisi*” vermek gibi tavsiyelere sıklıkla rastlanmaktadır²⁷. Türkiye’de düzenli televizyon yayınının 1968’de başladığı düşünüldüğünde verilen tavsiyelerin bir kısmının çok rasyonel

²³ Çağdaş Üngör, “China and Turkish Public Opinion During the Cold War: The Case of Cultural Revolution (1966-1969)”, *Turkey in the Cold War: Ideology and Culture*, (Derleyen: Cangül Örnek ve Çağdaş Üngör), Palgrave Macmillan, New York 2013, s. 49.

²⁴ Amerikan ideal ve değerlerini temsil ettiği düşünülen “*Uncle Sam*” imajının geçmişi aslında 1812 Savaşı’na kadar gitmektedir. 1812 ve 1950’li yıllarda sembolize ettiği fikirler farklıdır. İlk başlarda vatanseverlik ve ulusal kimlik ön plana çıkarılmıştır. 20. Yy.’da ise bu sembol hürriyet, eşitlik ve ulusal karar temsil etmiştir. Amerika’nın resmi sembolü haline gelmesi 1950 senesinde gerçekleşmiştir. Bkz: The Library of Congress Official Website, <https://www.loc.gov> (erişim tarihi: 13.06.2017); *American Myths, Legends, and Tall Tales: An Encyclopedia of American Folklore*, Cilt: 1, (Derleyen: Christopher R. Fee ve Jeffrey B. Webb), ABC Clío, California 2016, s. 980-982.

²⁵ Buna rağmen 1950’li yıllarda bütün Türk basını sadece Amerikan değerlerini ön plana çıkartıyordu diyemeyiz. Örneğin, 1956 yılına ait *Hayat* dergisi genel eğilime paralel olarak bayan okuyucularına sıklıkla Batı tarzı giyimi tavsiye etmektedir. Fakat sütunlarında, Avrupalı ve Amerikalı kadın dışında zaman zaman “*komünist*” olan karşı kutuptaki Çinli kadınlar ve onların yaşamları hakkında bilgilendiren yazılara da yer vermiştir. Ayrıca, dönemin basını Osmanlı geçmişini olumsuz örneklendirmelerde kullanma yaklaşımında olsa da, *Hayat* dergisinde Ayşe Osmanoğlu tarafından babası Sultan II. Abdülhamid’i ve ailesini konu alan bir yazı dizisi yazılmıştır. Hatta dönemin modernizminin vurguladığı anlayışın dışında bir hayat süren “*Yörüklerin*” yaşamları yine bir yazı dizisi ile konu edilmiştir. Bkz: “*Hayat Monaco’da*”, *Hayat*, no. 2, 13 Nisan 1956, s. 4-5; “*Çin Kadını Güzelliği*”, *Hayat*, no. 3, 20 Nisan 1956, s. 12; “*Babam Sultan Hamit*”, *Hayat*, no. 3, 20 Nisan 1956, s. 22-23; “*Babam Sultan Hamit*”, *Hayat*, no. 5, 4 Mayıs 1956, s. 8-13, 22; “*Yörük*”, *Hayat*, no. 7, 18 Mayıs 1956, s. 8-9, 14-15; “*İmeceye Giden Kızlar*”, *Hayat*, no. 8, 25 Mayıs 1956, s. 8-9; “*İran’dan Geliyorum*”, *Hayat*, no. 8, 25 Mayıs 1956, s. 10-11; “*Babam Sultan Hamit*”, *Hayat*, no. 8, 25 Mayıs 1956, s. 14-15.

²⁶ “*Lovely Look All Weathers*”, *The Turkish Times*, 10 March 1952.

²⁷ “*Oyster Stew Is Good*”, *The Turkish Times*, 13 February 1952. Gazetede sıklıkla belli imkân ve olanağa sahip kadınların yapabileceği hobiler (buz pateni veya kayak gibi), yemekler (istiridye tava gibi), uygulayabileceği giyim tarzı ele alınmıştır. Aslında istiridye tavanın veya Avrupa yemeklerini içeren tariflerin verilmesini gastronomi diplomasisi çerçevesinde değerlendirilebilir. Bkz: *The Turkish Times*, 13 February 1952.

olmadığı anlaşılıyor. Aslında Amerika’da bile 1950’de evlerin sadece %9’unda televizyon bulunmaktaydı²⁸.

Makalelerde dikkat çeken diğer bir konu ise, Türkiye Cumhuriyeti’nin Osmanlı İmparatorluğu’ndan farklı, yeni bir siyasal yapı olduğunun altının çizilmesidir. Yeni sistemde 1926 Medeni Kanunu ile Türk kadınına, “*eski Türk*” toplumlarında olduğu gibi, birçok sosyal hak sağlanmıştı. Buna rağmen, sosyal statü açısından kıyaslandığında durumu - Orta Doğu ülkeleri kadınları kadar kötü olmasa da - bir İngiliz veya Amerikalı kadın kadar da iyi değildir. Elbette toplumlarda kadınların sosyal pozisyonunun değerlendirilmesi bir dereceye kadar görecedir ve kapsamlı, derinlemesine bilgi ile yorumlanması gerekir. Aile yapısı ataerkil de olsa, Osmanlı döneminde Anadolu’nun birçok yerinde, özellikle aile büyüğü pozisyonundaki - Müslüman ve gayrimüslim - kadınlara ailenin diğer fertleri tarafından çok saygı duyulduğu ve onların ev içinde aile reisi gibi davrandıkları bilinmektedir²⁹. Bu konuyla ilgili birçok örnek verilebilir fakat çalışmayla direkt ilgili olduğundan, kadın hakları üzerine çıkan ilk dergi ve gazetelerin Osmanlı dönemine ait olduğunun altı çizilmelidir. Cumhuriyet dönemindeki kadar olmasa da, kadınların Batılılaşmalarının gereği de ilk kez Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi basınında işlenmiştir³⁰.

Aslında The Turkish Times makalelerindeki benzeri oryantalist yaklaşımı, gazetenin Cumhuriyet dönemini konu alan yazılarda da görmek mümkündür. Örneğin, 23 Şubat 1952’ye ait bir yazı, Türkiye’nin komşusu olan Yunanistan’da kadın haklarına yönelik bazı gelişmeleri konu almıştır. Buna göre, - seçim bürosu için olmasa da - 1930

²⁸ “TRT Resmi Web Sayfası, Tarihçe”, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx> (erişim tarihi 24.06.2017); Christian Reynolds, *Diplomatic Gastronomy: Convivial Nature of the Power of Prestige, Cultural Diplomacy and Soft Power* 2012, s. 1-2. http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2012-02_unccd/Diplomatic_gastronomy_-_Christian_Rynolds.pdf (erişim tarihi: 31.07.2017); Lynn Schofield Clark, “Mediatization: Concluding Thoughts and Challenges for the Future.” *Mediatized Worlds: Culture and Society in a Media Age*, (Derleyen: Andreas Hepp ve Friedrich Krotz), Palgrave Macmillan, London 2014, s. 313.

²⁹ “European Turkey is Considered one of History’s Greatest Achievement”, *The Turkish Times*, 4 March 1952; “Education In the Turkey”, *The Turkish Times*, 3 April 1952; “Women In Modern Turkey”, *The Turkish Times*, 11 April 1952; “A Turkish Boy Goes to School”, *The Turkish Times*, 1 May 1952; “Harem Days Have Gone For Good”, *The Turkish Times*, 5 May 1952; “Education in the New Turkey”, *The Turkish Times*, 9 May 1952; Çağdaş Lara Çelebi, “Steel Flowers of the Empire: The Ottoman Ladies”, *3rd ICHSS Conference Proceedings*, Rome, Cilt: 1, 2013, s. 202.

³⁰ “Women’s Place In Turkish History”, *The Turkish Times*, 29 April 1952; Sezen Karabulut, “Kadının Sosyalleşmesinde Batı’nın Önemi”, s. 88; Prasad Pannian, *Edward Said and the Question of Subjectivity*, Palgrave Macmillan, London 2016, s. 88-89. *The Turkish Times*’da modern Türkiye kadınlarına günlük hayatta ve özellikle iş görüşmelerinde “şapka” takmaları öneriliyordu. Bkz: “Hats are Small and Colourful”, *The Turkish Times*, 5 March 1952; “Prepare for Job Hunt”, *The Turkish Times*, 12 March 1952. Dönemin bütün Batı basını Türk kadınına aynı şarkiyatçı yaklaşımı göstermiyordu. Örneğin *Warwick Daily News* 18 Aralık 1950’ye ait bir makalesinde “*English High School for Girls*” diye tanımladığı 100 yıllık bir lisenin kız öğrencilerinin eskiden peçeyle yanlarında onlara eşlik eden hadım ağalarıyla dışarı çıktıklarını fakat Cumhuriyet sonrası Türk kız öğrencilerinin aynı “*İngiliz kız kardeşleri*” ve diğer “*medenî ülkelerdeki*” gibi peçesiz modern bir şekilde dışarı çıktıklarını yazmaktadır. Bkz: “Miss Turkey of 1950 is Modern”, *Warwick Daily News*, 18 December 1950, s. 2. Aslında dönemin Cumhuriyet Gazetesi de The Turkish Times gibi Türkiye Cumhuriyeti’nin ve Osmanlı İmparatorluğu’nun birbirinden tamamen farklı politik sistemler olduğu vurgusunu yapıyordu. Bkz: Pınar Özdemir, “Building a ‘Modern’ and ‘Western’ Image: Miss Turkey Beauty Contests from 1929 to 1933”, *Public Relations Review*, Cilt: 42, Sayı: 5, 2016, s. 759.

yılında 30 yaş üstü kadınlara yerel seçimlere katılma hakkı verilmiştir. Şimdi ise, 21 yaş üstü bayanlar seçme, 25 yaş üstü olanlarsa parlamentoya seçilme hakkı kazanmıştır. Makalede Yunan Kadınları Ulusal Konsey Başkanı Bayan Hermina Pantelakis'in görüşüne de yer verilmiş ve oy kullanma ve seçimlere katılma hakkını yeni kazanan Yunanlı kadınların bir kısmının kırsal alanlardaki önyargılar nedeniyle yeni haklarını kullanmaya çok da hevesli olmayacakları belirtilmiştir. Makalede yapılan eleştiri bahsedilen ülke sınırları içerisinde kalıp diğer ülkeleri kapsamamıştır. Mesela Türkiye-Orta Doğu veya Türkiye-Avrupa ülkeleri kıyaslamasında olduğu gibi bir değerlendirme yapılmamıştır. Hâlbuki objektif bir yazının, 1933'te yerel yönetimlerde, bir yıl sonra ise genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı olmak üzere, Türk kadınının birçok hakkı sadece Yunanlı değil bazı diğer Batılı eşdeğerinden çok daha önce elde etmiş olduğunu belirtmesi gerekirdi³¹.

Aslında, The Turkish Times makalelerinin verdiği izlenim, 1950'lerde Amerikalı ve Avrupalı kadınların sosyal statülerinin ve onlara verilen hakların da günümüz standartlarından oldukça uzak olduğu yönündedir. 1950'lerin "modern kadınının" ne gibi özelliklere sahip olduğunu anlamak için makalelere göz attığımızda, bazı köşelerin önemli mevkilere gelmiş, hâkim, milletvekili, NATO'da görev alan kadınları ve onların başarı hikâyelerini konu alındığı görülür. Fakat bu örnekler sayısal olarak az olmakla birlikte yazıların devamında, bahsedilen kadınların toplumda başarılı bireyler olmalarından ziyade, "erkeklerin yardımcısı" pozisyonunda olmaları fikrinin aşılınmaya çalışıldığını anlıyoruz. Öyle ki, kraliçe bile olsa kadın eşini desteklemelidir veya bir kadın Kuzey Kutbu'na bile gitse asıl görevi yemek pişirmektir³². Ayrıca bütün bu görevleri yaparken kadınlar sağlıklı olmalıydılar ve güzelliklerine, bakımlarına önem vermelidiler. Ama kendilerine dikkat etmelerinin nedeni kişisel değildir. En başta, eş olarak kocalarına iyi görünmek, eğer annelerse çocuklarına iyi örnek olmak ve ileride aile bireyleri tarafından "iyi hatırlanmak" içindir. Dahası, eğer bir kadın erkek işleriyle ilgilenirse ve erkekleri taklit ederlerse bazı olumsuzluklarla karşılaşacaklardır. Hatta ısrar eden kadınlarda, "mide ülseri" gibi sağlık problemleri bile çıkabilir³³.

³¹ "Greek Women Gain Vote", *The Turkish Times*, 23 February 1952; Karabulut, 'Batı'nın Önemi', s. 88; Prasad Pannian, *Edward Said and the Question of Subjectivity*, Palgrave Macmillan, London 2016, s. 11; Pınar Özdemir, "Miss Turkey Beauty Contests", s. 761. Atatürk döneminde Türk kadınına bir çok konuda haklar sağlandığı ve bu nedenle onun vefatından sonra Türk kadınlarının son derece üzgün olduğu dönemin Yunan basınında da yer almıştır. Bkz: "Atatürk İçin Türk Kadınları Niçin Çok Ağladılar?", *Yeni Asır*, 18 Kânunuevvel 1938, s. 2. İstanbul'da Rumca basılan Apoyevmatini Gazetesi'nin 21 Mart 1935 tarihli nüshasında aralarında Satı Çırpan'ın da olduğu ilk Türk milletvekili kadınlardan bahsetmektedir. "Η Ορκωμοσία των Νεων Βουλευτών", *Απογευματινή*, 21 Mart 1935.

³² "Greek Queen Frederica is Very Democratic and Popular Monarch", *The Turkish Times*, 20 February 1952; "Women's Work", *The Turkish Times*, 5 April 1952; "Woman's Work Is Never Done Especially At North Pole", *The Turkish Times*, 17 May 1952. Misafirleri olmadığı zaman kraliçenin yemek masasının eşi ve kendisi için özel hazırladığı belirtilerek, benzeri bir örnek 1956 yılına ait Hayat dergisi tarafından İran kraliçesi için verilmiştir. Bkz: "Gündelik Hayatlarında İran Hükümdarları", *Hayat*, no.8, 18 Mayıs 1956, s. 10-13.

³³ "Home, Family Come First", *The Turkish Times*, 8 February 1952; "Carry an Efficient Compact Kit to Insure a Lovely Evening", *The Turkish Times*, 13 May 1952; "Your Very Good Health Ladies", *The Turkish Times*, 13 May 1952; "Beautify Hands and Nails With Easy Home Treatment", *The Turkish Times*, 29 May 1952. Kadınlara bakım ve güzellik üzerine pedikürden hangi çorabın giyilmesi gerektiğine kadar birçok tavsiyede bulunuluyor. Örnekler için bkz: "Designed Stockings Makes Women Attractive", *The Turkish Times*, 6 March 1952.

Resim 9: 1940'lı yıllarda hâkimlik yapan Ümrân Purut eşiyile birlikte. (Fotoğraf 9 Kasım 1940 tarihine aittir).

Home, Family Come First

BY ALICIA HART

Today it seems apropos to give a thought or two to how your home can be made healthier and happier.

Ask yourself, first, if you have been spending too many hours in extracurricular activities. It is important to act as a spirited citizen in the community, but never at the risk of neglecting your husband and family. Today's accelerated mode of living places heavy responsibilities on your shoulders. Try to devise a minute-wise budget that will allow for all the demands.

Leading home economists say you will really get the New Year off to a good start, if you follow the four basic principles of home-making: convenience, cleanliness, comfort and orderliness.

Substitute efficient appliances and easy-to-clean surfaces, such as clay tile, for outmoded housework wearers. Your daily chores

don't have to be a burden, if you learn to use and follow short-cut methods. With a husband who may track up the floor on rainy days, and a baby whose jam-stained fingers may mar the woodwork, you can't afford to overlook a single trick.

On the personal side, resolve to watch your appearance. Your husband won't appreciate a well-kept home, if the results are achieved at the expense of your physical attractiveness. Beauty care should be a part of your daily routine.

Save time for companionship too. Confine the housework to daytime hours. Evenings belong to your husband and friends. And when your husband is home, give him the privilege of causing some clutter in pursuit of his favorite hobby.

Make your home a family affair. You'll be building a firm foundation for happiness, if you do. (NEA)

Be Well Groomed For Your Family

BY ALICIA HART

When your children grow up and leave home will they carry with them pleasant and warm memories of you? Every time you walk, speak or laugh you are creating an indelible impression upon their young minds. They know, even unconsciously, if you are graceful and gentle; if you are laughing at them or with them.

Let your family know from the start they are dealing with a woman who cares about her daily appearance. Spend a few extra moments in the morning on your hair and make-up. Refuse to wear that dowdy sport-dress to breakfast.

It doesn't take half as much time to be glamorous as you might imagine. If you have an outmoded velvet evening coat, you can transform it into a housecoat to be remembered. And just watch the family perk up when they see the change. To protect your disposition against the ups-and-downs of juvenile behavior, try to get as much rest as possible. No matter how busy you are, you can certainly manage a short nap, either when the children are off to school, or taking naps of their own. If you are relaxed, your family will be, too. Think of your life not only as it exists today, but as it will exist in the minds of those you love most in the years to come. With your help the memory can be a truly beautiful one. (NEA)

Resim 10-11: The Turkish Times'da kadın için her şeyden önce ailesi gelmelidir fikrini savunan ve bayanlar dış görünüşüne eşi ve çocukları için dikkat etmelidir düşüncesini ögütleyen bir yazı örneği³⁴.

³⁴ "Home, Family Come First", *The Turkish Times*, 8 February 1952; "Be Well Groomed For Your Family", *The Turkish Times*, 20 February 1952.

Sosyo-Kültürel Farklılaşmada Olası Diğer Etkenler

Fakat diğer yandan, gazetenin işlediği konulara ve işleyiş biçimine geniş perspektiften bakıldığında öyle görünüyor ki, gazetenin şarkiyatçı yaklaşımı ve Amerika'nın geneli için bile avangart sayılabilecek bazı önerileri dışında çizdiği “*modern kadın imajı*”, geleneksel Türk kadını figüründen çok uzak değildi. Çünkü bahsedilen rol modeldeki kadın genel hatlarıyla kendisini tamamen eşine ve çocuklarına adayan, birçok sorumluluğu olan ve kendi görevlerini dikkatle yerine getirirken bir yandan da eşini destekleyen iyi bir eş ve annedir. Diğer bir deyişle 1950'ler Türkiye'si kadınının toplumsal imajı eskiye dönüş yapmış, Türkiye Cumhuriyeti kuruluş öncesi değerlerine ve normlarına dönmüştür. Böylesi bir sosyo-kültürel farklılaşmanın nedeni sadece Türkiye'nin uluslararası ortamda taraf belirleme çabalarıyla açıklanabilir mi? Yoksa daha farklı etmenler de rol oynamış mıydı? Söz konusu değişim sadece dış etmenlere bağlı kültürel bir farklılaşma olsaydı, Türk toplumunda daha önce görülmemiş değişimler gözlemlenirdi. Fakat 1950'ler Türkiye'si, geçmişte toplumda var olan değerlerin tekrar benimsenmesi, yüzeye çıkmasına şahit olmuştur. Bu nedenle, sorunun cevabını bulmak için dış faktörler kadar ülke içi gelişmeler de, 1950'li yıllar ve hatta daha öncesi, göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu fikirle Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950'ye kadar olan süreçte Türk toplumuna geniş çerçevede bakıldığında ilk dikkat çeken noktalardan birisi demografik değişimdir. 1927'de nüfusun % 10,6'sı şehirlerde yaşıyorken, bu oran 1935'te ani bir artışla 20,4'e, 1945'te 30,2'ye ve 1950'de 34,6'ya yükselmiştir. Şüphesiz, şehirlerde yaşayan insanların artması, doğrudan doğruya insanların okuma-yazma oranının yükselmesine neden olmuştur. Zaman içerisinde buna bağlı olarak eğitim oranının yükselmesi, sadece basılan gazete-dergi sayısının artmasıyla sonuçlanmamış, aynı zamanda insanları yeni ilgi alanlarına ve hobilere yöneltmiştir³⁵. Özellikle 1945 sonrasında takip eden yıllarda sosyal anlamda Batı yanlısı yönelimin nedenlerinden birisi, demografik değişime bağlı gelişen düşünce sistemindeki farklılaşma ile alakalandırılı bilinir.

Burjuvazi

Aslında dönemin politik gelişmeleri de bu kanyı destekler niteliktedir. 1950'li yıllar Türkiye'sinde politik anlamdaki en önemli değişim şüphesiz çok partili sisteme geçiştir³⁶. Yeni sistemin Türk politik hayatına kazandırdığı çok sesliliği bir kenara bırakıp, konuyla ilgili olarak 1950 seçiminde başa gelen iktidar partisinin kadrosuna yakından bakıldığında daha önceki iktidardan farklı bir yapı sergilediği fark edilir. Stefanos Yerasimos ve Bernard Lewis, “*bürokrat küçük burjuvazi*” tarafından desteklenen tek partili dönem iktidarının aksine, 1950 seçimiyle başa geçen iktidarın “*liberal büyük burjuvazi*” tarafından desteklendiğinin altını çizer. Bu değişimin kökeni

³⁵ Bernard Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, Oxford University Press, Oxford 1967, s. 310-314.

³⁶ Demokrat Parti 7 Ocak 1946'da, Millet Partisi ise iki yıl sonra 20 Temmuz 1948'de kurulmuştur. 1950 seçimlerinden sonra DP iktidara gelmiştir. Bkz: “Cold War Has Not Weakened Turkey's Determination”, *Mercury*, 7 July 1949, s. 3; Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, s. 244, 246-47. Yabancı basın köylü oylarının 1950 seçimlerinde ki önemini altını çizmiştir. Bkz: “Communism Holds No Attraction for the Turkish Peasant”, *Mercury*, 21 November 1950, s. 3.

1930'lu yıllara dayanmaktadır. Çünkü Celal Bayar'ın 1932'de maliye bakanlığına atanması, ülkedeki “burjuvazi ve bürokrasinin” farklı devletçilik anlayışlarının çatışmasının ilk sinyallerini vermiştir. Burjuvazinin iktidarı ele geçirmeye çalıştığı 1930'lu yılların ikinci yarısında, ülke ekonomisinin dışa açılmasıyla “devletçilik” ilkesinin sonuna yaklaşılr. 40'lı yılların ortasından itibaren, burjuvazi gerçek anlamda iktidarı ele geçirmeye başlar. 1945 yılında yürürlüğe giren toprak reformu, Cumhuriyetin kurulması ile zaten hakları sınırlanan, özellikle Türkiye'nin doğusunda feodal lordlar gibi hareket eden toprak ağalarıyla - ve onlara bağlı olan köylülerle - iktidarın arasının daha da açılmasına neden olmuştur³⁷. Özellikle hukuk ve ticarete etkin olan yeni devlet kadrosunu detaylarıyla değerlendiren Kemal Karpat'a göre, “yeni lider kadroları, orta-sınıf değerleri olan tarımla ilgilenen, profesyonel girişimci ve işçi sınıfları arasında oluşturuldu...1946'dan sonra meydana gelen iktisadi gelişmeler, bürokratik ve entelektüel grupları buldukları güç pozisyonlarından etti, aynı zamanda, onlara güç iddialarını meşrulaştırmak için hızlı modernleşme, eşitlikçi bilimsel-kafalı bir toplum gereği, gibi yeni argümanlar sağladı”³⁸.

Farklı karakteristikte yeni bir yönetici tabakanın ortaya çıkmasına bağlı olarak toplumlarda bazı olguların, kavramların, anlayışların ve değerlerin zaman içinde evrimleşmesi ve farklılaşması kaçınılmazdır. İktidarın sosyolojik karakteristiğinin değişimiyle Türk toplumunda kadınına bakış perspektifindeki değişimin eşzamanlı paralelliği, ülkenin burjuva kökenli iktidarının sosyal etki alanının derinliğini yansıtır niteliktedir. Batılı devletlerle bağlayıcı ittifaklar yapmadan iyi ilişkiler kurma yoluna gidilen Cumhuriyetin ilk yıllarında³⁹ modernleşme çalışmaları kadınların sosyal hayatlarının birçok alanına dokunmuştur. 1936'da yürürlüğe giren İş Kanunu ile Türk kadınının ekonomik alanda da etkin bir şekilde var olacağına altı çizilmiştir. Diğer bir deyişle, kadınların ev dışında, sosyal hayatta da “birey” olarak var olmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Fakat 1940'lı yıllardan itibaren, aynı The Turkish Times gazetesinin verdiği tavsiyeler doğrultusunda kadının, öncelikle iyi “anne ve eş” olması gerektiğinin altı çizilmeye başlanmış⁴⁰ ve ilerleyen yıllarda kadınlara yüklenen asli ve toplumsal görevlerdeki vurgunun değişimi daha da belirginleşmiştir. Yani, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki “devrimci” yaklaşımdan uzaklaşıp, dönemin uluslararası trendi olan daha “muhafazakâr” bir bakış açısını benimsemesi ve Batı liberal akımından etkilenilmesi⁴¹, Türk burjuvazinin kendi karakteristiği dünya görüşü ile ilgilidir ve kısa vadede Amerika'ya karşı yakın sosyal politikalar takip etmesiyle sonuçlanmıştır.

³⁷ Stefanos Yerasimos, *Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye: I. Dünya Savaşı'ndan 1971'e*. Gözlem Yayınları, İstanbul 1976, s. 1302-1319, 1336-1339. Bernard Lewis, *Modern Turkey*, s. 316; Erik Jan Zürcher, *Turkey a Modern History*, I. B. Tauris, New York 1994, s. 231-232. 1950 seçimlerinden sadece bir yıl önce verdiği demeçlerden birinde İsmet İnönü, şehirlerde liberal fikirli orta sınıfın doğuşundan bahseder. Bkz: “Cold War Has Not Weakened Turkey's Determination”, *Mercury* 7 July 1949, s. 3.

³⁸ Kemal H. Karpat, “Political Developments in Turkey, 1950-7”, *Middle Eastern Studies*, Cilt: 8, Sayı: 3, Ekim 1972, s. 351.

³⁹ Örnek ve Üngör, “Turkey's Cold War”, s. 5.

⁴⁰ Karabulut, “Batı'nın Önemi”, s. 89, 93.

⁴¹ Karabulut, “Batı'nın Önemi”, s. 94-95; Bernard Lewis, *Modern Turkey*, s. 314.

İç dinamik olarak burjuva sınıfının oynadığı rolün önemini, bu sınıfın Türkiye’de güçlü olduğu bölgelerden örneklendirmeler yaparak daha net ortaya koyabiliriz. Tarihi perspektifi geniş tutarsak, Osmanlı döneminden beri Türkiye’de burjuva sınıfının en güçlü olduğu şehirlerden birisi İzmir’dir. Öyle ki, XIX. yüzyıl İzmir’inde güçlü bir burjuva sınıfının bulunması, şehrin sadece günlük yaşamına yön vermekle kalmamış, kent yönetim sisteminde bile bazı farklılıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır⁴². Burjuva sınıfının etki alanının sınırlarını belirlemek için şehrin önde gelen yerel gazetelerinden birisi olan Yeni Asır’ın 1930’ların sonuna doğru basılmış sayılarının sinema ve kadın köşelerine bakmak çalışmayı aydınlatacaktır. Çünkü uluslararası ortamdaki Amerika’nın lehine olan eğilimin yansımaları, bu sınıfın güçlü olduğu bir yerde –büyük ihtimalle diğer bölgelerden daha önce- hissedilmesi gerekir.

Bu düşünceyle 1930’lar sonunda basılan Yeni Asır gazetesinin kadınlara yönelik sütunlarına göz atıldığında gazetenin bayan okuyucularına, aynı 1952 yılına ait The Turkish Times gazetesinin yaptığı gibi, nasıl giymeleri veya daha güzel görünmek için neler yapmaları gerektiği fikirlerini verdiği görülür⁴³. Okuyucularını bazı Avrupa ülkeleri ile hatta Japonya ve Çin Hindistan’ı gibi Doğu ülkelerinden de haberdar etmektedir. Bu ülkelerdeki sadece yeni moda akımlarından değil, ayrıca oralardaki kadınların

⁴² Özellikle, XIX. yüzyılda neredeyse merkezi otoriteden özerk hareket eden Rum burjuvazisi için, bkz: Çağdaş L. Çelebi, “Kayseri Hıristiyanları...”, s. 4.

⁴³ “Plaj Modası: Emprime ve Triko Mayolar Göze Çarpıyor”, *Yeni Asır*, 5 Temmuz 1938, s. 5; Kuyu Suyu: “Güzellik Eksir midir?”, *Yeni Asır*, 5 Temmuz 1938; “Dantelden Güzel Bir Bolero”, *Yeni Asır*, 12 Temmuz 1938, s. 5; “Ellerinize ve Tırnaklarınıza Nasıl Bakmalısınız?”, *Yeni Asır*, 19 Temmuz 1938, s. 5; “Bütün Kadınların Hoşlarına Gidecek Yeni Bir Moda, Kısa Palto Kadınları Olduklarından Daha Genç Gösteriyormuş”, *Yeni Asır*, 11 İlk Teşrin 1938; “Güzel Kalmak İçin Birkaç Tavsiye”, *Yeni Asır*, 13 Kânunuevvel 1938, s. 5; “Güzellik Nedir? Güzel Diye Kime Derler?”, *Yeni Asır*, 15 Kânunuevvel 1938, s. 9. Ayrıca bkz: “Bu Senenin Sinema Modaları Kadınlar Avcı Caketatayı Erkekler De İki Cepli Elbiselerle Geziyorlar”, *Serbes Cumhuriyet*, 26 Teşrinievvvel 1930, s. 3; “Formal Wear Needs Slender Lovely Arms”, *The Turkish Times*, 5 February 1952; “Choose Basic Wardrobe With Care, Say Experts”, *The Turkish Times*, 9 February 9, 1952; “Don’t Neglect Outdoor Exercise, Expert Says”, *The Turkish Times*, 11 February 1952; “New York”, *The Turkish Times*, 15 February 1952, s. 4; “New Perfume Odor Clings 24 Hours”, *The Turkish Times*, 18 February 1952; “Some Practical Hints On Lipstick Application”, *The Turkish Times*, 21 February 1952; “A New Cosmetic Set To Make Travelling Easier”, *The Turkish Times*, 22 February 1952; “Take the Easy Way For Your Hair Beauty”, *The Turkish Times*, 29 February 1952; “Change-About Buttons Dramatize Your Cloths”, *The Turkish Times*, 3 March 1952; “Make an Early Start”, *The Turkish Times*, 4 March 1952; “Combat Skin Blemishes”, *The Turkish Times*, 5 March 1952; “Hair Pieces Add Glamor”, *The Turkish Times*, 7 March 1952; “Manicure Your Nails With Care and Attention”, *The Turkish Times*, 13 March 1952; “Cottons for Summer”, *The Turkish Times*, 15 March 1952. Buna rağmen, Türkiye’deki burjuvanın önemli bir parçasını oluşturan gayri-Müslimlere ait olan ve 1950’lerin başında basılan gazetelerin bir kısmında kadınlara yönelik çok fazla yazı olmadığını görüyoruz. Örneğin, 1952 Aralık ayına ait İstanbul’da basılan *Βήμα* gazetesi birkaç haber dışında bayanlar ile ilgili sadece Anna ve Maria Kalouta (*Αννα και Μαρία Καλούτα*) isimli sanatçıların konserleri hakkında bilgi vermiştir. Bkz: *Βήμα*, 9 Aralık 1952, s. 3; “Αννα και Μαρία Καλούτα”, *Βήμα*, 13 Aralık 1952, s. 3; *Βήμα*, 16 Aralık 1952, s. 3; “Ο Χορός Στο Σαβού’ Σε Μεγάλη Λαϊκη Απογευματινή”, *Βήμα*, 18 Aralık 1952, s. 3; “Αννα και Μαρία Καλούτα: τα δύο Αστερα που θραμβουσούν εις το Σ αραύ”, *Βήμα*, 21 Aralık 1952, s. 3; “Regentone”, *Βήμα*, 26 Aralık 1952, s. 3; “Θεατρον Σαρω, Μαρια Καλουτα”, *Βήμα*, 28 Aralık 1952, s. 3; “Αννα -Μαρια Καλουτα”, *Βήμα*, 23 Kasım 1952, s. 3. Aynı gazetede “*Kadın ve Ev*” isimli bir derginin reklamı yapılmaktadır, “*Γυναικα και το Σπίτι*”, *Βήμα*, 26 Aralık 1952, s. 2.

hayatlarından, başarı öykülerinden de bahsedilmektedir⁴⁴. Fakat bu makaleler arasında dikkat çeken önemli nokta, Amerika'dan - ve Hollywood'dan - da örnekler yer verilmesidir⁴⁵. Mesela Yeni Asır gazetesinin çalışan kadınlara tavsiye niteliğinde bir yazısına göre, “Amerika’da çalışan genç kadın ve kız eline hayli büyük bir el çantası almadan işinin başına gitmez. Bu çantanın içinde neler yoktur, neler. Amerikalı kadının iğnesi ipliği, yüksüğü, makası küçük bir kutu içerisinde olarak bu çantanın içerisine konur. Amerikalılar çantalarına yedek bir çift çorap koymadan evden çıkmazlar. Ufak tefek tuvalet eşyası da tabii bu çantanın içerisine girer. Eğer sabahleyin evden çıkarken hava yağmurlu olduğu için şosonlarınızı geymişseniz ve akşam eve dönerken hava açmışsa şosonlarınızı bu çantaya yerleştirmek te mümkündür. Sonbaharın bulutlu, yağmurlu, ıslak günleri için empermeabl mutlak lazımdır. Amerikalılar birisi bürolarında, diğeri evlerinde kalmak üzere iki mepermeabl kullanmakta tereddüt etmiyorlar. Çalışan kadın şapka olarak yalnız fotr şapka kullanmalıdır...⁴⁶.”

Aynı gazetenin yine 1938’de kaleme alınmış, “Herşeyin en büyüğü Şikagodadır!” isimli makalesi, Avrupa şehirleri ne kadar kendine özgü olsa da, Amerika’nın Chicago şehrindeki yapıların fiziki büyüklüğünü belirterek bir anlamda, özellikle ilerleyen yıllarda

⁴⁴ “Her Memleket Bir Başka Hususiyet, Bir Başka Cazibe Arzeder”, *Yeni Asır*, 8 Temmuz 1938, s. 6; “Canlı Tablolar: Japonyada Erkekler ve Kadınlar Vücutlarına Dövme Resimleri Nasıl ve Neden Yaptırılır”, *Yeni Asır*, 9 Temmuz 1938, s. 3; “Çin Sona Kadar Dayanacak: Bütün Çin Kadınları Altın Yüzüklerini İlane Olarak Veriyorlar”, *Yeni Asır*, 9 Temmuz 1938, s. 5; “Her Telden Çalan Yıldız”, *Yeni Asır*, 10 Temmuz 1938, s. 5; “Yenilik Yolunda Yürüyen Genç Bir Devlet: Arnavutluk”, *Yeni Asır*, 13 Temmuz 1938, s. 10; “1938 Fransız Güzeli”, *Yeni Asır*, 19 Temmuz 1938, s. 5; “Güzeller ve Güzellikler Fuarı”, *Yeni Asır*, 9 İlk Teşrin 1938, s. 4; “Bir Genç Kız Bir rahibi Kaçırıldı!”, *Yeni Asır*, 16 İlk Teşrin 1938, s. 6; “Hayatı Roman Olan Kadın”, *Yeni Asır*, 18 İlk Teşrin 1938, s. 8; “Seyahat Notları: Kadınlar Diyarında”, *Yeni Asır*, 9 Kânunuevvel 1938, s. 7; “İngiltere’nin en Zengin Kadını Aynı Zamanda Yaman Bir İhtilâlcidir”, *Yeni Asır*, 11 Kânunuevvel 1938, s. 3, 8; “Nobel Edebiyat Mükafatını Kazanan Kadın: Madam Pirl Buck En Meşhur Eseri Olan ‘Anne’ Hakkında İzahat Veriyor”, *Yeni Asır*, 17 Kânunuevvel 1938, s. 2; “Dünyanın En Çok Kazanan Kadını: Sonja Henie 20,000 lira Haftalık Alıyor”, *Yeni Asır*, 17 Kânunuevvel 1938, s. 4. 1930’lu yıllarda İzmir’in bütün yerel gazeteleri *Yeni Asır* gibi bayanlara yönelik makalelere yer ayırmıyordu. Bazılarında, Türkiye’de ve dünyada özellikle asayiş ile ilgili olaylarda kadınlardan bahseden haberlere rastlanmaktadır. Bkz: “Viyana’da Enetresan Bir Hadise: İki Dilber Kadın, Viyana Zabıtasını Şiddetle Alakadar Ediyor. Yaşları, Adları Nedir, İki Midirler Belli Değil...”, *Anadolu*, 2. Kânun 5, 1936, s. 1; “Urla Sahillerinde Bir Cesed Bulundu”, *Anadolu*, 2. Kânun 15, 1936, s. 1; “Bir Kadın 10,000 Hayudula Karşı Karşıya...”, *Anadolu* 2. Kânun 16, 1936, s. 5; “Ellilik Güzel Kadının Feci Macerası”, *Anadolu*, 2. Kânun 18, 1936, s. 2, “Bir Kadın Parmağının Karıştığı Cinayet”, *Anadolu*, 2. Kânun 18, 1936, s. 7; “Romanya’da Neler Oluyor? Şekilden Şekle Giren Korkunç Bir Cinayet”, *Anadolu*, 2. Kânun 30, 1936, s. 5.

⁴⁵ “Küçük Yıldızların Kazandıkları Büyük Servetler”, *Yeni Asır*, 3 Temmuz 1938, s. 5; “Joan Krovford Moda Yarattıcısıdır”, *Yeni Asır*, 3 Temmuz 1938, s. 6; “Kadın ve Moda”, *Yeni Asır*, 15 Temmuz 1938, s. 6; “Holivutta Yeni Bir Salgın: Sinema Yıldızları Evlerini Yıkırmağa Başladılar”, *Yeni Asır*, 9 İlk Teşrin 1938, s. 5; “Kırılmaz Kızlar: Holivudda Kendilerini Her Tehlikeye Atan Kızlar Var”, *Yeni Asır*, 16 İlk Teşrin 1938, s. 5; “Zengin Olmak Sevdası İle Sinema Hayatına Atıldı, Şimdi Yakalandığı Bir Erkek Aşkı İle Bu Hayattan Ayrılıyor”, *Yeni Asır*, 23 İlk Teşrin 1938, s. 5; “Saadeti İzdivaçta Buldum, Bette Davis: Çocuk İsteyip İstemediğini Kocama Henüz Sormadım, Diyor”, *Yeni Asır*, 10 Kânunuevvel 1938, s. 10; “Çirkin Yıldız: Beyaz Perdede Güzel Yıldızlardan Baskın Bir Şöhreti Nasıl Kazandı?”, *Yeni Asır*, 11 Kânunuevvel 1938, s. 5; “Katerin Hepburn Gümrükten Mal Kaçırarak İsterken Amerika Polisi Tarafından Yakalandı”, *Yeni Asır*, 16 Kânunuevvel 1938, s. 9; “Aceba 7 Dilberden Hangisi Parlayacak”, *Yeni Asır*, 17 Kânunuevvel 1938, s. 4; “Holivutta Yılbaşı Âlemi”, *Yeni Asır*, 1 Son Kânun 1939, s. 5.

⁴⁶ “Çalışan Kadınlara Birkaç Pratik Tavsiye”, *Yeni Asır*, 4 İlk Teşrin 1938, s. 8.

daha da belirginleşecek olan Amerikan üstünlüğünün sinyallerini vermektedir. Buna göre,

“Şikagolular size bir binayı göstererek mağrurane: -Bu dünyanın en büyük binasıdır derler. Yine dünyanın en büyük binası, en büyük elektrik işareti oradadır. Amerikalılarla bu hususta münakaşa edemezsiniz. Çünkü daima onlar haklı çıkarlar. Onların hafızası bu cihette pek kuvvetlidir... Yanıldığınızı size derhal rakamlarla ispata çalışırlar. Şikagoda her hangi bir yabancı kısa bir zamanda bütün iddia hislerinin takdir hislerine takallüp ettiğini görür”⁴⁷.

Avrupa örneklemelerinin yanı sıra Amerikan yaşam tarzının ve fikirlerinin, burjuva sınıfının daha Osmanlı döneminden beri güçlü olan bir şehirde basılan gazete manşetlerine 1950’li yıllar öncesinde girdiği açıktır. Ayrıca, bu makalelerde Amerika sadece sıradan, günlük konular çerçevesinde değerlendirilmekle kalmayıp, okuyuculara Amerika’nın ve Amerikalıların örnek alınması gereken değerleri, özellikleri olduğu işaret edilmektedir.

Sonuç

Çalışmanın sonuçlarına göre, Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumdaki erkek statüsüne daha yakın olan kadın modelinin yerini, Batı bloğu standartlarındaki “erkeğinin yardımcısı” rolündeki kadın figürü almıştır. Değişimin ardında birden fazla sebep ve tetikleyici unsur bulunmaktadır. Öncelikli neden olarak karşımıza, iki kutuplu yenedünya sisteminde yerini belirlemeye çalışan Türkiye’nin kendisini Batı bloğunun önde gelen ülkesi Amerika’ya sosyo-kültürel anlamda adapte edip kabul görme isteği çıkar.

Uluslararası toplumda kadınlara daha muhafazakâr, daha geleneksel rollerin biçilmesi eğilimiyle, Türkiye’deki iktidarın değişmesi neredeyse aynı yıllara rastlamıştır. Yükselmekte olan yeni trend zaten, sosyolojik yaklaşımı kendisinden önce gelen iktidardan farklı olan yeni lider kadrosunun hayat görüşüne uygundu. Bu nedenle, özellikle 1930’ların başlarından itibaren demografik yapısında gözle görülür farklılaşma olan Türk toplumunun kadına yaklaşımının biçimlenmesinde, dönemin politik iktidar kadrosunun ve basının temel taşı olan burjuva sınıfının önemli rol oynadığını, çalışmanın konusu olan sosyolojik değişimi tetiklediği görülür.

Ayrıca unutulmaması gerekir, sosyalist değerleri savunan Doğu bloğu ülkelerinde kadının sosyal statüsü, Cumhuriyetin ilk yıllarında tasavvur edilen kadının statüsüne daha yakındır. Soğuk Savaş döneminde, Doğu-Batı blokları askeri, politik ve ekonomik olduğu kadar kültürel alanda da birliklerini sağlayıp karşı tarafa gücünü ispat etme gayretindeydiler. Bu nedenle Türk toplumunun sosyal yapısı, vatandaşlarına yüklediği görev ve sorumluluklar diğer Batı bloğu ülkeleri ile uyum halinde olmalıydı. Sosyalizmi ve onun değerlerini yansıtacak veya çağrıştıracak her hangi bir uygulama kabul edilemezdi.

⁴⁷ “Herşeyin En Büyüğü Şikagodadır! İçinde ve Dışında Dolar Havası Esen Şehrin Hususiyetleri Nelerdir?”, *Yeni Asır*, 16 İlk Teşrin 1938, s. 6.

Kaynaklar Sürelî Yayınlar

Anadolu,
Απογευματινή,
Hayat,
Holivut Dünyası,
Serbes Cumhuriyet,
The Turkish Times,
Βήμα,
Yeni Asır.

- ‘Miss Turkey of 1950 is Modern’, *Warwich Daily News*, (18 December, 1950), <http://nla.gov.au/nla.news-article191114161> (erişim tarihi: 23.06.2017).
- ‘What Marshall Aid Has Done for Europe’s Peace’, *Sydney Morning Herald*, (11 April, 1950), <http://nla.gov.au/nla.news-article18156080> (erişim tarihi: 27.06.2017).
- ‘Cold War Has Not Weakened Turkey’s Determination’, *Mercury* (7 July, 1949), <http://nla.gov.au/nla.news-article26649363> (erişim tarihi: 27.06.2017).
- ‘Communism Holds No Attraction for the Turkish Peasant’, *Mercury*, (21 November, 1950), <http://nla.gov.au/nla.news-article26741259> (erişim tarihi: 27.06.2017).
- ‘Turkey Changes View on Reds: Death Penalty for Leaders’, *Age*, (1 January, 1952), <http://nla.gov.au/nla.news-article204968686> (erişim tarihi: 27.06.2017).
- ‘Struggle Against Communism’, *Daily Examiner*, (5 January, 1952), <http://nla.gov.au/nla.news-article195523313> (erişim tarihi: 27.06.2017).
- ‘Cold War Must Be Won’, *Examiner*, (6 May, 1950), <http://nla.gov.au/nla.news-article52716456> (erişim tarihi: 08.07.2017).
- ‘Cold War Pressure’, *Sunday Times*, (17 April, 1949), <http://nla.gov.au/nla.news-article59506908> (erişim tarihi: 08.07.2017).
- ‘Act of Cold War’, *Murray Pioneer*, (22 June, 1950), <http://nla.gov.au/nla.news-article109469368> (erişim tarihi: 09.07.2017).
- ‘The Mounting Cold War’, *Murray Pioneer*, (21 September, 1950), <http://nla.gov.au/nla.news-article109471092> (erişim tarihi: 09.07.2017).

Kitap ve Makaleler

- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Akşin, S. (2015). *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- American Myths, Legends, and Tall Tales: An Encyclopedi of American Folklore, Cilt:1, (2016). (Derleyen: Christopher R. Fee ve Jeffrey B. Webb), ABC Clio, California.
- Blanck, D. (2008). “Cultural Imperialism”, (Derleyen: Alexander Stephen), *Television, Education, and the Vietnam War: Sweden and the United States During the Postwar Era, The Americanization of Europe: Culture, Diplomacy and Anti Americanism after 1945*, Berghahn Books, New York.
- Bozkurt, İ. (2008). *Türk Kamuoyunda Amerikan İmgesi (1945-1980)*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2008.

- Clark L. S. (2014). "Mediatization: Concluding Thoughts and Challenges for the Future", (Derleyen: Andreas Hepp ve Friedrich Krotz), *Mediatized Worlds: Culture and Society in a Media Age*, Palgrave Macmillan, London.
- Cross, J. L. (2006). "Icons as Ideology: A Media Construction", (Derleyen: Inger Lassen, Jeanne Strunck ve Torben Vestergaard), *Mediating Ideology in Text and Image Ten Critical Studies*, John Benjamin Publishing Company, Philadelphia.
- Çelebi, Ç. L. (2017). "Kayseri Hıristiyanlarının 19. Yüzyılda Sancak Yönetimine Katılmaları Üzerine". *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Cilt: 16, Sayı: 31, İstanbul, 1-32.
- Çelebi, Ç. L. (2013). "Steel Flowers of the Empire: The Ottoman Ladies". *3rd ICHSS Conference Proceedings*, Cilt: 1, Rome, 200-208.
- Çiğdem, A. (2008). *Akıl ve Toplumun Özgürleşimi: Jürgen Habermas ve Eleştirel Epistemoloji Üzerine Bir Çalışma*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Efegil, E. ve Musaoğlu N. (2009). "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Sistemin Yapısına İlişkin Bir Model Çalışması". *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 2, Sayı: 4, 633-645.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge: And the Discourse on Language*, Pantheon Books, New York.
- Gönlübol, M., Ülman A. H., Bilge A. S., Sezer D. (1996). "İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965 Yılları)". *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Karabulut S. (2011). "1950'lerde Kadının Sosyalleşmesinde Batı'nın Önemi: 'Kadın Gazetesi Örneği'". *Belgi*, Sayı: 1, 87-96.
- Karpat K. H. (1972). "Political Developments in Turkey, 1950-7", *Middle Eastern Studies*, Cilt: 8, Sayı: 3, 1-24.
- Langhamer C. (2016). "Feelings, Women and Work in the Long 1950s", *Women's History Review*, Sayı: 26/1, 77-92.
- Lewis, B. (1967). *The Emergence of Modern Turkey*, Oxford University Press, Oxford,
- MacPherson D. A. J. (2012). *Women and the Irish Nation Gender, Culture and Irish Identity, 1890-1914*, Palgrave, New York.
- Moeller R. G. (1998). "The 'Remasculinization of Germany in the 1950s: Introduction'". *Signs*, Cilt: 24, Sayı: 1, 129-145.
- Örnek C. ve Üngör Ç. (2013). "Introduction Turkey's Cold War: Global Influences, Local Manifestations", (Derleyen: Cangül Örnek ve Çağdaş Üngör), *Turkey in the Cold War: Ideology and Culture*, Palgrave Macmillan, New York.
- Özdemir P. (2016). "Building a 'Modern' and 'Western' Image: Miss Turkey Beauty Contests from 1929 to 1933", *Public Relations Review*, Cilt: 42, Sayı: 5, 759-765.
- Pannian P. (2016). *Edward Said and the Question of Subjectivity*, Palgrave Macmillan, London.
- Said E. W. (1994). *The Culture and Imperialism*. Vintage Books, New York.
- Spero E. Ve Jeffrey H. (1997). *The Politics of International Relations*, Routledge, London.

- Stephen A. (2008). “A Special German Case of Cultural Americanization”, (Derleyen: Alexander Stephen), *The Americanization of Europe: Culture, Diplomacy and Anti Americanism after 1945*, Berghahn Books New York.
- Stephen A. (2008). “Cold War Alliances and the Emergence of Transatlantic Competition: An Introduction”, (Derleyen: Alexander Stephen), *The Americanization of Europe: Culture, Diplomacy and Anti-Americanism after 1945*, New York, Berghahn Books.
- Stevenson N. (1995). *Understanding Media Cultures: Social Theory and Mass Communication*, Sage Publications, London.
- Tekeli İ. (1979-1980). “II. Dünya Savaşı Sırasında Hazırlanan Savaş Sonrası Kalkınma Programları...”, *ODTÜ Gelişme Dergisi Özel Sayısı*, 289-328.
- Tekindor von Zür Mühlen S. (2012). “Korean War in the Turkish Press”, *Turkish Studies*, Cilt: 13, Sayı: 3, 523-535.
- Yerasimos S. (1976). *Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye: I. Dünya Savaşı'ndan 1971'e*, Gözlem Yayınları, İstanbul.
- Üngör Ç. (2013). “China and Turkish Public Opinion During the Cold War: The Case of Cultural Revolution (1966-1969)”, (Derleyen: Cangül Örnek ve Çağdaş Üngör) *Turkey in the Cold War: Ideology and Culture*, Palgrave Macmillan, New York.
- Ünlü Bilgiç T. (2015). “The Roots of Anti-Americanism in Turkey 1945-1960”, *Bilig*, Sayı: 72, 251-280.
- Xiaoxian G. (2006). “The Silver Flower Contest: Rural Women in 1950's China and the Gender Division of Labour”, *Gender & History*, Cilt: 18, Sayı: 3, 594-612.
- Zürcher E. J. (1994). *Turkey a Modern History*, I. B. Tauris, New York.

Internet Kaynakları

- Reynolds C. (2012). *Diplomatic Gastronomy: Convivial Nature of the Power of Prestige, Cultural Diplomacy and Soft Power*, 2012, Christian Reynolds,
- Diplomatic Gastronomy: Convivial Nature of the Power of Prestige, Cultural Diplomacy and Soft Power,
http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2012-02-unccd/Diplomatic_gastronomy_-_Christian_Rynolds.pdf (Erişim Tarihi:31.07.2017),s.1-2.
 The Library of Congress Official Website. [https:// www.loc.gov](https://www.loc.gov) (Erişim Tarihi:13.06.2017).
 TRT Resmi Sayfası, Tarihçe. <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>
 (Erişim Tarihi:24.06.2017).